

RADA FUNDACJI

Halina Bortnowska-Dąbrowska Marek Antoni Nowicki
Jerzy Ciemniowski Teresa Romer
Janusz Grzelak Stefan Starczewski
Michał Nawrocki Mirosław Wyrzykowski

ZARZĄD FUNDACJI

Prezes: Danuta Przywara
Wiceprezes: Adam Bodnar
Sekretarz: Maciej Nowicki
Skarbnik: Elżbieta Czyż
Członek Zarządu: Janina A. Kłosowska

Warszawa, dn. 23.12.2014 r.

3184/2014/OBS/API

OPINIA PRZYJACIELA SĄDU
HELŚIŃSKIEJ FUNDACJI PRAW CZŁOWIEKA
w sprawie Aelia Polska Sp z o.o. przeciwko Ogólnopolskiemu Związkowi Zawodowemu
Inicjatywa Pracownicza z siedziba w Poznaniu.
rozpatrywanej przez Sąd Apelacyjny w Poznaniu
(sygn. akt I ACz 2107/14)

I. UWAGI WSTĘPNE

Amicus Curiae - „opinia przyjaciela sądu” jest znaną w praktyce sądów zagranicznych, a także w kilkudziesięciu sprawach w Polsce, formą wyrażania przez organizacje pozarządowe opinii prawnej w postępowaniach sądowych, w przypadkach związanych z celami działalności danej organizacji. „Opinia przyjaciela sądu” ma na celu przedstawienie szczególnego poglądu organizacji społecznej na sprawę rozpatrywaną przed sądem, któremu taka opinia jest przedstawiana. „Opinia przyjaciela sądu” pomaga sądowi w kompleksowym rozpoznaniu sprawy, z uwzględnieniem argumentów oraz poglądów, które nie zostały przedstawione przez strony w postępowaniu.

Helsińska Fundacja Praw Człowieka (dalej: „HFPC”) podejmuje się sporządzenia „opinii przyjaciela sądu” w sprawach, w których, naszym zdaniem, wymaga tego interes społeczny. Celem opinii nie jest przedstawianie nowych dowodów lub okoliczności faktycznych wskazujących na naruszenie lub brak naruszenia prawa w konkretnej sprawie. W „opinii przyjaciela sądu” odnosimy się do ogólnych zasad ważnych z punktu widzenia przestrzegania standardów praw człowieka, gdy znajdują one zastosowanie w danym stanie faktycznym. Zadaniem „przyjaciela sądu” jest zwrócenie uwagi na różne aspekty sprawy w kontekście

poszanowania prawa międzynarodowego i orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (dalej „ETPC”) wypracowanego w oparciu o wiążącą Polskę europejską Konwencję o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności (dalej: „EKPC”, „Konwencja”), które mogą pomóc sądowi w rozpoznaniu sprawy, a być może nie zostały uwzględnione na wcześniejszym etapie postępowania.

II. INTERES PRAWNY HFPC I ZAKRES OPINII

HFPC jest organizacją pozarządową, której statutowym celem jest ochrona praw człowieka, w tym ich przestrzeganie przez organy władzy publicznej w Polsce. Szczególnym przedmiotem zainteresowania HFPC są gwarancje wynikające z prawa do swobody wypowiedzi. Nasz głos w niniejszej sprawie jest podyktowany zaniepokojeniem o standardy przestrzegania wolności słowa w Polsce, w szczególności w zakresie funkcjonowania i stosowania instytucji zabezpieczenia powództwa w sprawach o ochronę dóbr osobistych.

Problematyka ta od dłuższego czasu pozostaje w obszarze zainteresowania HFPC, czego dowodem może być złożenie przez HFPC skargi do ETPC¹, a także zorganizowanie wykładu otwartego pt „Aresztowane słowa. O zabezpieczeniu powództwa w sprawach o ochronę dóbr osobistych”, na którym wskazano zagrożenia dla wolności słowa wynikające ze stosowania tej instytucji w stosunku do mediów².

W opinii przedstawimy w szczególności następujące zagadnienia: 1) problematykę zabezpieczenia powództwa w sprawach o ochronę dóbr osobistych; 2) znaczenie konstytucyjnego prawa do swobody wypowiedzi; 3) problematykę ograniczenia prawa do swobody wypowiedzi; 4) konwencyjne uwarunkowania dopuszczalności „uprzedniego ograniczenia”; 5) problematykę prawa związków zawodowych do protestu, 6) zagadnienie zakazu wykorzystywania szaty graficznej stanowiącej istotny element znaku towarowego powoda.

Wyrażamy nadzieję, że przedstawiona „opinia przyjaciela sądu”, jeżeli zostanie uwzględniona przez Sąd Apelacyjny w Poznaniu, przyczyni się do lepszego urzeczywistnienia prawa do wolności słowa w Polsce.

III. STAN FAKTYCZNY

Sprawa dotyczy rozpowszechniania przez Ogólnopolski Związek Zawodowy „Inicjatywa Pracownicza” (dalej: „OZZIP”) informacji o rzekomym łamaniu przez Aelia Polska Sp z o.o.

¹ <http://blogi.newsweek.pl/Tekst/polityka-polska/684118,%E2%80%9Ekrysztofiak-kontra-polska%E2%80%9D-w-europejskim-trybunale-praw-czlowieka.html>

² http://www.obserwatorium.org/index.php?option=com_content&view=article&id=4548:wyklad-otwarty-aresztowane-sowa-o-zabezpieczeniu-powodztwa-w-sprawach-o-ochron-dobr-osobistych&catid=52:informacje-konferencje-i-seminaria&Itemid=193

(dalej: Aelia lub Spółka) praw pracowników poprzez ich wyzyskiwanie, niegodne traktowanie, a także utrudnianie im działalności związkowej oraz ograniczanie możliwości zrzeszania się. Związek miał tego dokonywać poprzez publikowanie artykułów na swojej stronie internetowej, jak i na profilu na portalu społecznościowym, a także przy okazji organizacji pikiet oraz dystrybucji ulotek zawierających szatę graficzną Spółki.

Postanowieniem z dn. 26 września 2014 r. (sygn. akt I C 2544/14) Sąd Okręgowy w Poznaniu udzielił zabezpieczenia roszczenia w sprawie o ochronę dóbr osobistych z pozwu Aelia Polska Sp. z o.o. przeciwko Ogólnopolskiemu Związkowi Zawodowemu „Inicjatywa Pracownicza” (dalej: „postanowienie”). Zabezpieczenie roszczenia miało zostać udzielone poprzez zakazanie OZZIP:

1. Publikowania przez okres jednego roku w środkach masowego przekazu materiałów zawierających hasła dotyczące rzekomego wyzyskiwania, a także represjonowania i zastraszania przez Spółkę swoich pracowników w związku z ich działalnością związkową.
2. Dystrybuowania ulotek o nazwie „Kupon rabatowy etycznego konsumenta” oraz Biuletynu Związkowego INICJATYWA PRACOWNICZA nr 41/VIII2014.
3. Organizowania pikiet związanych z rzekomym wyzyskiwaniem pracowników oraz ich represjonowaniem i zastraszaniem.
4. Wykorzystywania szaty graficznej stanowiącej istotny element znaku towarowego Spółki.

Zgodnie z postanowieniem zakaz dystrybucji ulotek, organizacji pikiet oraz wykorzystywania szaty graficznej ma obowiązywać na czas potrzebny do prawomocnego rozstrzygnięcia.

W opinii sądu w sposób należyty uprawdopodobniono istnienie roszczenia oraz interesu prawnego, zgodnie z wymienionymi w art. 730¹ § 1 k.p.c. przesłankami warunkującymi udzielenie zabezpieczenia. Istnienie roszczenia nie budziło wątpliwości – oprócz dostarczonego materiału dowodowego, wskazano na specyfikę ciężaru dowodu w sprawach związanych z naruszeniem dóbr osobistych (art. 24 k.c.) oraz roszczenie w zakresie ochrony prawa do znaku towarowego.

Sąd przypomniał także, że interes prawny w myśl przepisów istnieje wówczas, gdy brak zabezpieczenia uniemożliwi lub utrudni wykonanie zapadłego w sprawie orzeczenia lub w inny sposób uniemożliwi lub poważnie utrudni osiągnięcie celu postępowania w sprawie. Zdaniem sądu OZZIP wciąż będzie rozpowszechniał informacje naruszające prawa i interesy Spółki, ponieważ planuje kolejne pikiety, kontynuuje akcję ulotkową oraz dalej udostępnia artykuły i wpisy dotyczące Spółki na swojej stronie internetowej. Wzięto także pod uwagę fakt, że pozwany nie zareagował na wezwanie Spółki do dobrowolnego zaprzestania naruszeń.

Sąd podkreślił, że jego zadaniem jest wyważenie dwóch godnych ochrony wartości, którymi są dobra osobiste uprawnionego oraz interes publiczny, któremu ma służyć dana publikacja.

W jego opinii zastosowane sposoby zabezpieczenia roszczenia nie naruszają dobra publicznego, ponieważ w żadnym przypadku nie zakazują OZZIP prowadzenia swojej działalności w sposób, który nie narusza niczyich dóbr osobistych. W przypadku ustanowienia zakazu publikacji sąd za słuszne uznał obawy, jakoby szkoda Spółki w tym przypadku oraz niekorzystne skutki dalszego rozpowszechniania informacji mogłyby się okazać nieporównywalnie większe niż szkoda, jaką w wyniku zakazu może ponieść OZZIP oraz społeczeństwo. W przypadku pozostałych zakazów wynikających z zabezpieczenia roszczenia sąd wskazał na konieczność ochrony potencjalnych klientów Spółki przed byciem wprowadzonymi w błąd w wyniku działań podejmowanych przez Związek.

29 października 2014 r. Ogólnopolski Związek Zawodowy Inicjatywa Pracownicza z siedzibą w Poznaniu złożył zażalenie na postanowienie sądu o zabezpieczenie roszczenia niemajątkowego.

IV INSTYTUCJA ZABEZPIECZENIA POWÓDZTWA

Analizę rzeczowej sprawy poprzedzić należy krótką charakterystyką instytucji zabezpieczenia powództwa w kształcie, w jakim obecnie obowiązuje ona w polskim porządku prawa. Problematykę zabezpieczenia powództwa w sprawach o ochronę dóbr osobistych w związku z publikacjami w mediach oraz kwestię długości trwania zabezpieczenia regulują przytoczone niżej przepisy Kodeksu postępowania cywilnego (k.p.c.):

Zgodnie z art. 730 z indeksem 1 k.p.c.: „§ 1. Udzielenia zabezpieczenia może żądać każda strona lub uczestnik postępowania, jeżeli uprawdopodobni roszczenie oraz interes prawny w udzieleniu zabezpieczenia. § 2. Interes prawny w udzieleniu zabezpieczenia istnieje wtedy, gdy brak zabezpieczenia uniemożliwi lub poważnie utrudni wykonanie zapadłego w sprawie orzeczenia lub w inny sposób uniemożliwi lub poważnie utrudni osiągnięcie celu postępowania w sprawie. § 3. Przy wyborze sposobu zabezpieczenia sąd uwzględni interesy stron lub uczestników postępowania w takiej mierze, aby uprawnionemu zapewnić należyłą ochronę prawną, a obowiązanego nie obciążać ponad potrzebę”.

Dodatkowo art. 755 § 2 k.p.c. stanowi, że „W sprawach o ochronę dóbr osobistych zabezpieczenie polegające na zakazie publikacji może być udzielone tylko wtedy, gdy nie sprzeciwia się temu ważny interes publiczny. **Udzielając zabezpieczenia, sąd określa czas trwania zakazu, który nie może być dłuższy niż rok.** Jeżeli postępowanie w sprawie jest w toku, uprawniony może przed upływem okresu, na który orzeczono zakaz publikacji, żądać dalszego zabezpieczenia; przepisy zdania pierwszego i drugiego stosuje się. Jeżeli uprawniony zażądał dalszego zabezpieczenia, zakaz publikacji pozostaje w mocy do czasu prawomocnego rozstrzygnięcia wniosku”.

Powyższe przepisy k.p.c. obowiązują od marca 2012 r. Weszły one w życie na mocy nowelizacji (Dz.U. z 2011, Nr. 233 poz. 1381) wprowadzonej w związku z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z 9 listopada 2010 r. (sygn. K 13/07), który uznał poprzednią regulację zabezpieczenia powództwa w sprawach o ochronę dóbr osobistych przeciwko mediom za niezgodną z Konstytucją.

Przed nowelizacją art. 755 § 2 k.p.c. stanowił, że: „W sprawach przeciwko środkom społecznego przekazu o ochronę dóbr osobistych, sąd odmówi udzielenia zabezpieczenia polegającego na zakazie publikacji, jeżeli zabezpieczeniu sprzeciwia się ważny interes publiczny”. Przepis ten został w 2007 r. zakwestionowany przez Rzecznika Praw Obywatelskich, który zarzucił mu niezgodność z konstytucyjnymi standardami z zakresu wolności słowa w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym. Trybunał Konstytucyjny orzekł, że przepis ten „jest niezgodny z art. 14 oraz art. 54 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej przez to, że **nie określa ram czasowych na zabezpieczenie polegające na zakazie publikacji** w sprawach przeciwko środkom społecznego przekazu o ochronę dóbr osobistych”. Podstawą dla takiego rozstrzygnięcia była konstatacja Trybunału, zgodnie z którą kwestionowana regulacja sprzyjała długotrwałemu blokowaniu publikacji, przez cały okres trwania postępowania głównego. W związku tym zabezpieczenie, które miało mieć charakter tymczasowej ochrony praw, w istocie często realizowało podstawowe roszczenie powoda, którego domagał się w procesie o ochronę dóbr osobistych. Na podstawie wyroku Trybunału Konstytucyjnego przepis ten utracił moc. (Dz.U. 2011. Nr 233. poz.1381). W związku z powyższym wyrokiem, Sejm znowelizował regulację zabezpieczenia powództwa, wprowadzając przytoczone wyżej przepisy, które wprowadziły obowiązek orzekania maksymalnego jednorazowego okresu trwania zabezpieczenia, nieprzekraczającego roku (okres ten może być jednak następnie przedłużony przez sąd).

V. PRAWO DO SWOBODY WYPOWIEDZI

Środek zasądzony wobec OZZIP ma charakter sądowego zakazu wypowiedzi ingerującego w jego prawo do swobody wypowiedzi. Przedmiotem zakazu jest informowanie o sprawie i związanych z nią procesach, którymi w uzasadniony sposób interesuje się opinia publiczna. Zakaz nie został ograniczony do podawania konkretnych informacji, które powód uznaje za nierzetelne, ale jest znacznie szerszy.

Wolność słowa, gwarantowana zarówno przez Konstytucję Rzeczypospolitej Polskiej (art. 14 oraz art. 54), jak i przez Europejską Konwencję Praw Człowieka (art. 10; dalej: „EKPC”), stanowi punkt centralny funkcjonowania wolnej prasy. Art. 54 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej stanowi, iż: „[k]ażdemu zapewnia się wolność wyrażania swoich opinii oraz pozyskiwania i rozpowszechniania informacji”. Zgodnie z art. 10 EKPC: „[k]ażdy ma prawo do wolności wyrażania opinii. Prawo to obejmuje wolność posiadania poglądów oraz otrzymywania i przekazywania informacji i idei bez ingerencji władz publicznych i bez

względu na granice państwowe. Niniejszy przepis nie wyklucza prawa Państw do poddania procedurze zezwoleń przedsiębiorstw radiowych, telewizyjnych lub kinematograficznych”.

Naturalnie, swoboda wypowiedzi nie jest wartością absolutną i podlega określonym ograniczeniom (zob. art. 10 ust. 2 EKPC oraz art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej). Osobom korzystającym z wolności słowa nie wolno przekraczać pewnych granic, m.in. tych dotyczących ochrony dobrego imienia i praw innych osób.

Należy pamiętać, że immanentną cechą debaty publicznej jest krytyka określonych zjawisk i wysuwanie postulatów wprowadzenia zmian. Znajduje to odzwierciedlenie w orzecznictwie ETPC, który w fundamentalnym orzeczeniu w sprawie *Handyside przeciwko Wielkiej Brytanii*³ stwierdził, że swoboda wypowiedzi nie może ograniczać się do informacji i poglądów, „które są odbierane przychylnie albo postrzegane jako nieszkodliwe lub obojętne, lecz odnosi się w równym stopniu do takich, które są głęboko krytyczne, obrażają, oburzają lub wprowadzają niepokój. Takie są wymagania pluralizmu i tolerancji, bez których demokracja nie istnieje”⁴. Zbieżne z poglądem ETPC jest stanowisko Trybunału Konstytucyjnego, który w orzeczeniu z dnia 11 października 2006 r. wskazał, że „Nie ma wolnej, swobodnej, demokratycznej debaty w sytuacji, w której poziom emocji i <<soczystość>> używanego języka miałyby być z góry narzuconym standardem, określonym w sposób sformalizowany i zbiurokratyzowany przez organy władzy publicznej”⁵.

VI. OGRANICZENIE PRAWA DO SWOBODY WYPOWIEDZI

W będącej przedmiotem niniejszej opinii sprawie doszło do ograniczenia prawa do swobody wypowiedzi. W związku z tym należy dokonać analizy, czy ograniczenie to spełniało trójstopniowy test legalności ingerencji w swobodę wypowiedzi, który wypracował w swoim orzecznictwie ETPC na podstawie art. 10 ust. 2 EKPC.

W odniesieniu do sposobu zabezpieczenia powództwa określonego w lit. b postanowienia nie doszło do spełnienia kryterium legalności formalnej. Określenie czasu trwania zabezpieczenia powództwa polegającego na zakazie publikacji jako „czasu potrzebnego do prawomocnego rozstrzygnięcia sprawy” jest niezgodne z brzemieniem art. 755 § 2 k.p.c., który określa maksymalny czas trwania zabezpieczenia powództwa polegającego na zakazie publikacji na rok. Konstatacja ta dezaktualizuje potrzebę analizowania spełnienia bądź nie pozostałych elementów testu legalności ingerencji w swobodę wypowiedzi. Na marginesie należałoby zastanowić się, czy zakaz określony w lit. c postanowienia, którego skutek w postaci

³*Op. cit.*

⁴Wyrok ETPC z 7 grudnia 1976 r. w sprawie *Handyside przeciwko Wielkiej Brytanii*, Seria A nr 24., Zob. także *Oberschlick p. Austrii (nr 1)*, wyrok z 23 maja 1991 r., Seria A nr 204, § 57 oraz *Nilsen i Johnsen p. Norwegii*, skarga nr 23118/93.

⁵Wyrok TK z 11 października 2006 roku w sprawie o sygn. P 3/06.

blokowania debaty publicznej nie powinien być także określony w sposób bardziej precyzyjny.

W odniesieniu do pierwszego sposobu (lit. a postanowienia) powyższy wymóg został spełniony. Istnieje podstawa prawna umożliwiająca nałożenie na skarżącego zakazu wypowiedzi: art. 730 z indeksem 1 w zw. z art. 755 § 2 k.p.c. Ponadto, spełnione zostało kryterium celowości: zakaz miał służyć ochronie dobrego imienia spółki. Istnieją wątpliwości, natomiast czy ingerencję w wolność słowa OZZIP należy uznać za „konieczną w demokratycznym społeczeństwie”, a zatem czy spełnia ostatni element trójstopniowego testu.

Naruszenie prawa do swobody wypowiedzi w tym przypadku może przejawiać się w niezachowaniu przez sąd wymogu proporcjonalności nakładanych ograniczeń. Zakres orzeczonego wobec OZZIP zabezpieczenia powództwa jest bowiem nadmiernie szeroki i nieadekwatny dla ochrony ww. dobra, przez co nie może być zakwalifikowany jako dopuszczalny na gruncie art. 31 ust. 3 Konstytucji, oraz art. 10 ust. 2 EKPC.

Zabezpieczenie powództwa polegające na zablokowaniu określonych publikacji należy traktować jako tzw. „uprzednie ograniczenie” (ang. *prior restraint*). ETPC wielokrotnie podkreślał, że jest to szczególnie typ ingerencji w swobodę wypowiedzi. Stosować je należy z daleko posuniętą ostrożnością, jedynie w wyjątkowych przypadkach, jako środek szczególnie groźny dla wolności słowa (zob. m.in. wyroki: *Observer i Guardian p. Wielkiej Brytanii*⁶, *Editions Plon p. Francji*⁷, *Ekin p. Francji*⁸, *Obukhova p. Rosji*⁹, *Cumhuriyet Vakfi i inni p. Turcji*¹⁰). Analiza dotychczasowego orzecznictwa ETPC prowadzi do wniosku, że taki zakaz może zostać zaakceptowany, jeśli spełnione są łącznie następujące warunki (*Wabl p. Austrii*): (1) zakaz jest wąsko sformułowany, (2) nie pozbawia możliwości zabierania głosu w sprawie, która rodzi uzasadnione publiczne zainteresowanie, (3) służy ochronie ważnego dobra oraz gdy (4) zostały zachowane odpowiednie gwarancje rzetelnego procesu chroniące przed arbitralną ingerencją w wolność słowa (*Cumhuriyet Vakfi i inni p. Turcji*).

W tej sprawie nie zostało spełnione żadne z powyższych kryteriów. Ad. 1 Zakaz ma nadmiernie szeroki zakres materialny (obejmuje informacje dotyczące rzekomego wyzyskiwania, a także represjonowania i zastraszania przez powódkę swoich pracowników z działalnością związkową) i czasowy (został orzeczony na maksymalny jednorazowy okres 1 roku bez jakiegokolwiek szczegółowego uzasadnienia). Ad. 2. OZZIP został faktycznie pozbawiony możliwości zabrania głosu w sprawie pracowników Spółki. Ad. 3 Dobro chronione przez zakaz wypowiedzi w tej sprawie – ochrona dobrego imienia firmy – nie uzasadnia zastosowania tak dotkliwego środka. Środek ten jest nieadekwatny i nieskuteczny dla ochrony ww. dobra oraz wykracza poza podstawowy cel, jaki realizować powinna

⁶ Wyrok ETPC z 26 listopada 1991 r. ws. *Observer i Guardian p. Wielkiej Brytanii*, skarga nr 13585/88

⁷ Wyrok ETPC z 18 maja 2004 r. ws. *Editions Plon p. Francji*, skarga nr 58148/00.

⁸ Wyrok ETPC z 17 lipca 2001 r. ws. *Ekin p. Francji*, skarga nr 30882/96.

⁹ Wyrok ETPC z 8 stycznia 2009 r. ws. *Obukhova p. Rosji*, skarga nr 34736/03.

¹⁰ Wyrok ETPC z 8 października 2013 r. ws. *Cumhuriyet Vakfi and Others v. Turkey*, skarga nr 28255/07

instytucja zabezpieczenia. Ad. 4 Wobec OZZIP został orzeczony bardzo surowy środek, pomimo, iż sąd dysponował ograniczonym materiałem procesowym.

VII OGRANICZENIE WOLNOŚCI ZWIĄZKOWEJ

Udzielone postanowieniem sądu zabezpieczenie roszczenia może budzić także kontrowersje w związku z ingerencją wolność zrzeszania się w związkach zawodowych uznana za jedno z podstawowych praw i wolności człowieka.

Wolność zrzeszania się w związkach zawodowych jest wyrażona nie tylko w przepisach krajowych (art. 59 Konstytucji RP), lecz zagwarantowana jest także w szeregu wiążących Polskę umowach z zakresu międzynarodowej ochrony praw człowieka w tym m.in. w Konwencji nr 87 Międzynarodowej Organizacji Pracy, Międzynarodowym Pakcie Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych, a także w EKPC. Jest ona również sprecyzowana poprzez postanowienia zawarte w ustawie z dnia 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych (Dz. U. z 1991. Nr 55, poz. 234).

Sąd zakazał OZZIP rozpowszechnienia haseł dotyczących wyzyskiwania pracowników nie tylko w środkach masowego przekazu, lecz także w postaci dystrybucji ulotek i biuletynów oraz organizacji pikiet. Mając powyższe na uwadze, tak szerokie zastosowanie zabezpieczenia roszczenia może budzić uzasadnione wątpliwości w kontekście wspomnianego prawa do zrzeszania się w związkach zawodowych. Godzi ono bowiem w podstawowe zadania oraz cele, dla których istotna jest obecność związków zawodowych w każdym demokratycznym państwie prawa w kontekście reprezentowania interesów pracowników wobec pracodawców.

Postanowione przez Sąd zabezpieczenie roszczeń można uznać za ograniczające *implicitie* konstytucyjną wolność zrzeszania się w związkach zawodowych, wyrażoną w art. 59 Konstytucji RP. Wolność ta, jak większość wolności konstytucyjnych nie jest absolutna. Wspomniany artykuł Konstytucji w ust. 4 przewiduje możliwość ograniczenia zakresu wolności zrzeszania się jak i innej wolności związkowych jednakże tylko w takim zakresie w jakim jest to dopuszczalne przez wiążące Rzeczpospolitą Polską umowy międzynarodowe. Konstytucja zastrzega przy tym wyraźnie formę ustawy dla graniczeń tej wolności.

Wobec powyższych argumentów trudno uznać opisane wyżej ograniczenie wolności związkowych za usprawiedliwione.

Dodatkowo, postanowienie w punkcie „c” posługuje się pojęciem „pikiety”, a nie zdefiniowanym w ustawie prawo o zgromadzeniach pojęciem zgromadzenia. Trudno zatem jednoznacznie określić co jest pikietą, a co nie, co może czynić trudność z egzekwowaniem zakazu.

VIII ZAGADNIENIE ZAKAZU WYKORZYSTYWANIA SZATY GRAFICZNEJ STANOWIĄCEJ ISTOTNY ELEMENT ZNAKU TOWAROWEGO POWODA

Kontrowersje może budzić także nałożony przez sąd zakaz wykorzystywania szaty graficznej stanowiącej istotny element znaku towarowego powoda. Żądanie powoda, zgodnie z którym orzekł sąd, stanowi przykład określanego przez literaturę przedmiotu powództwa typu SLAPP (ang. *Strategic Lawsuits Against Public Participation*), którego celem jest tłumienie przez przedsiębiorców debaty publicznej w celu ochrony własnej renomy lub ukrycia występujących nadużyć¹¹.

W tym kontekście warto odwołać się do wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi z 25 maja 2006 r. wydanego w sprawie *ING Nationale Nederlanden Polska SA przeciwko Stowarzyszeniu Osób Poszkodowanych przez ING Nationale Nederlanden*¹². W wyroku tym sąd orzekł w podobnej sprawie – a mianowicie wykorzystywania nazwy spółki przez stowarzyszenie osób poszkodowanych jego działalnością, co w ocenie powoda miało naruszać ich dobra osobiste, w szczególności dobre imię. Sąd w przedmiotowej sprawie oddalił roszczenie. Z uzasadnienia wyroku wynika, że w ocenie sądu powództwo wniesione przez ING Nationale Nederlanden stanowiło nadużycie prawa i było sprzeczne z zasadami współżycia społecznego – zmierzało bowiem do uciszenia publicznej debaty, dotyczącej sposobu traktowania obecnych i byłych agentów ING Nationale Nederlanden¹³. Jak słusznie zauważył w cytowanym wyroku sąd „osiąganie coraz to lepszych wyników ekonomicznych nie powinno odbywać się kosztem współpracowników”.

Na szczególną uwagę zasługuje także wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie w sprawie akcji społecznej Stowarzyszenia Nigdy Więcej oraz Fundacji Zielone Światło pod hasłem „Nazizmu Nigdy Więcej na Allegro”, której elementem był rysunek: „Nazistowskim Gadżetom mówimy nie. Stop Allegro”. Przedstawiał on logo portalu allegro.pl, które zawierało w sobie symbol SS. Sąd Apelacyjny w Warszawie oddalił powództwo Grupy Allegro przeciwko Fundacji Zielone Światło i J.M. Sąd wskazał, że pozwani poprzez zmodyfikowanie logo portalu, które zawierało symbolikę nazistowskiej SS dopuścili się dozwolonej prawem krytyki w ramach realizacji wolności słowa¹⁴.

VII PODSUMOWANIE

Podsumowując nasze rozważania, pragniemy jeszcze raz podkreślić elementy, które skłoniły HFPC do złożenia niniejszej opinii i które pragniemy polecić wysokiemu sądowi pod szczególną rozważę.

¹¹ M. Bernatt, *Spoleczna odpowiedzialność biznesu Wymiar konstytucyjny i międzynarodowy*, Warszawa

¹² sygn. akt: I ACa 15/06, LEX nr 512493.

¹³ Czytaj szerzej: M. Bernatt, *Glosa do wyroku Sądu Apelacyjnego (I ACa 15/06) z dnia 17 maja 2006 r. w sprawie ING Nationale Nederlanden Polska S.A. przeciwko Stowarzyszeniu Osób Poszkodowanych przez ING Nationale Nederlanden*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2009, nr 4, s. 28–32

¹⁴ Wyrok Sądu Apelacyjnego z 10.01.2014 r., sygn. akt I ACa 841/13.

Należy zaznaczyć, że sąd okręgowy wydając zakaz wypowiedzi w niniejszej sprawie określił niezgodny z ustawą okres czasu na który udzielił zabezpieczenia powództwa w odniesieniu do jednego ze sposobów jego zabezpieczenia.

Sąd nie wziął pod uwagę wymogów wynikających z orzecznictwa strasburskiego, jakie zakaz ten powinien spełniać, aby mógł zostać uznany za dopuszczalny. W szczególności zakaz nie został orzeczony w sposób wystarczająco wąski i precyzyjny, zarówno z uwagi na swój zbyt szeroki zakres materialny, jak i czasowy. Co więcej, postanowienie sądu w sposób nieuprawniony ingeruje w prawo związków zawodowych do reprezentowania interesów swoich pracowników.

Wszystkie te okoliczności powinny być raz jeszcze szczegółowo rozważone przez Sąd Apelacyjny, gdyż w świetle orzecznictwa strasburskiego uprawdopodobniają, że działania OZZIP były uprawnione, natomiast ich ograniczenie było nieproporcjonalne. Wyrażamy nadzieję, że zawarte tu spostrzeżenia oraz standardy orzecznicze ETPC okażą się pomocne Wysokiemu Sądowi do wydania orzeczenia. Praktyka sądów krajowych sprzeczna z wytycznymi ETPC może bowiem narazić państwo na kolejne skargi do Trybunału i w konsekwencji na odpowiedzialność odszkodowawczą, wynikającą z naruszenia przepisów Konwencji.

W imieniu Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka,

Helsińska Fundacja Praw Człowieka
WICEPREZES ZARZĄDU
Adam Bodnar

Opinia przyjaciela sądu została przygotowana przez Adama Płoszkę prawnika Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka pod nadzorem merytorycznym dr Adama Bodnara.